

УДК 336.71

Виговський В.Г., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій Слободянюк А.О., магістрант, гр. ФБСМ-9, ФБСО Державний університет «Житомирська політехніка»

ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ

Введення воєнного стану суттєво впливає на економічну систему України, зокрема на ринок праці, де відбуваються структурні та територіальні трансформації. З огляду на військові дії та постійні виклики український ринок праці адаптується до нових вимог і стає відновленим, хоча його розвиток характеризується невизначеністю. Також результатом цього є значні структурні зміни, що впливають на попит на робочу силу, а також мобільність населення та його зайнятість у трудовій діяльності.

Згідно даних Національного банку України, чисельність робочої сили у віковій групі 15 – 70 років на початок 2024 р. зменшилася на понад чверть проти 2021 р. Майже половина цього скорочення відбулася через зовнішніх мігрантів, що не працюють дистанційно. За даними НБУ, близько 40 в.п. від скорочення робочої сили 2023 р. проти 2021 р. відбулося через демографічні втрати й окупацію, а також перехід до економічно неактивного населення – через імовірні труднощі з пошуком роботи для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), необхідність догляду за іншими членами родини, збільшення кількості пенсіонерів, брак навичок [1]. Зміни на ринку праці призвели до значного рівня безробіття, зокрема структурного, що головним чином обумовлено швидкими географічними та структурними трансформаціями ринку та низькою адаптивністю робочої сили. Таким чином, у вересні 2024 року показник безробіття становив 15,4% [3]. Відповідно до даних Державної служби статистики цей показник офіційно зареєстрованих безробітних в Україні у вересні становить 102,7 тис осіб [4].

Відповідно до дослідження Європейської бізнесової асоціації в 2023 р. 74% роботодавців відзначили відчутність дефіциту кадрів, 17% – частково нестачу кадрів і лише 7% – не відчували дефіциту кадрів. Також в дослідженні зазначені результати опитування за 2023 рік стосовно змін, що відбулися на робочих місцях у респондентів, зокрема: 79% респондентів повідомили про підвищення рівня заробітної плати; 46% – про збільшення функціоналу та найм нових працівників; 36% – про збільшення бюджетів на розвиток, навчання та утримання персоналу; 27% – про підвищення бонусів та преміальних виплат; 10% – про скорочення персоналу [2].

Незважаючи на виклики бізнес зберігає фінансову стійкість попри відчутні втрати від війни. Дослідження ЄБА [2] демонструє, що 46% опитаних вітчизняних компаній мають фінансові резерви на період більше року, 19% – на рік, 24% – на пів року та 6% – на кілька місяців. На початку 2024 року втрати від війни для 36% опитаних компаній складають до \$1 млн. Водночас 39% респондентів оцінили втрати від війни в діапазоні \$1-10 млн, і 11% – більше \$10 млн. Сувкупні втрати респондентів поточної хвили опитування внаслідок російської агресії складають принаймні \$650 млн. До того ж, на стабільність операційних процесів 70% опитаних компаній впливають повітряні тривоги, через які компанії вимушені призупиняти діяльність.

Разом з тим держава та міжнародні партнери надають підтримку бізнесу у вигляді кредитів, грантів та компенсацій. Зокрема, за результатами опитування [2] 73% респондентів не скористалися жодною із програм підтримки підприємств, 7% використали опцію сплати єдиного податку 2%, 7% отримали кредит за програмою «5-7-9», 7% отримали міжнародні гранти і 4% отримали компенсацію за працевлаштування ВПО.

Для зниження показників безробіття в Україні за умов війни необхідно вжити комплексу заходів. Першочергово, важливо створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, який традиційно є основним джерелом нових робочих місць. Це можна досягти шляхом спрощення процедур реєстрації підприємств, надання податкових пільг та кредитування під знижені ставки.

Другим важливим напрямом є розвиток професійної освіти та перенавчання працівників, особливо тих, хто втратив роботу внаслідок війни. Створення програм перекваліфікації за найбільш затребуваними на ринку праці спеціальностями дозволить підвищити конкурентоспроможність українців і сприяти їхньому швидкому працевлаштуванню. Також необхідно активізувати державні програми з працевлаштування ВПО, зокрема, шляхом створення спеціальних центрів зайнятості для цієї категорії населення та розширення спектру послуг, які вони надають.

Війна в Україні суттєво вплинула на структуру та динаміку ринку праці, призвела до зростання безробіття та змінила попит на робочу силу. Незважаючи на значні виклики, український бізнес демонструє стійкість та адаптивність до нових умов. Для подолання наслідків війни та зниження рівня безробіття необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на підтримку підприємництва, розвиток професійної освіти, забезпечення соціального захисту ВПО та створення нових робочих місць. Держава, бізнес та міжнародні партнери повинні об'єднати зусилля для подолання наслідків війни та відновлення економіки країни.

Перспективними галузями, які можуть стати драйверами зростання зайнятості в майбутньому, є ІТ, аграрний сектор, енергетика, оборонно-промисловий комплекс та логістика. Ці галузі мають значний потенціал для розвитку та створення нових робочих місць. Держава повинна зосередитися на підтримці інновацій у цих секторах, розвитку інфраструктури та залученні інвестицій.

Список використаної літератури:

1. Інфляційний звіт. Квітень 2024 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-O2.pdf
2. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua>
3. Офіційний сайт Дослідницької агенції «Info Sapiens». URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>